

Організація сучасного уроку — справа нелегка. Сучасні діти приходять до школи з величезним бажанням діяти, причому діяти успішно. Їм подобається на уроці не просто слухати, а й бути активними учасниками навчального процесу, ставити запитання, обговорювати проблеми, брати інтерв'ю, приймати рішення, вигадувати, фантазувати.

Аналізуючи суспільні явища, вітчизняні та зарубіжні дослідники використовують "соціальні", "інформаційні", "педагогічні" технології, "психотехнології", технології "управління", "прогнозування", з'являються "технології популізму", "технології успіху", "технології кар'єри" та ін. Технологіям у наш час відводиться роль глобального фактору, основної рушійної сили розвитку цивілізації.

Метою нашої статті є:

- 1) сформулювати у педагогів уявлення про сучасні технології навчання як про спосіб впливу вчителя на учнів, з одного боку, та сукупність форм і методів надання навчальної інформації — з іншого;
- 2) розвивати творче ставлення вчителів до технологізації навчального процесу, заснованого на високій методичній культурі;
- 3) коротко розкрити зміст основних педагогічних технологій, які можна використовувати на уроках світової літератури.

Технологія (від грецького *techne* — "мистецтво", "майстерність" і *logos* — "слово", "навчання") — сукупність методів, що застосовуються в якому-небудь процесі для досягнення найкращих результатів. Для того щоб діяльність отримала право називатися технологією, необхідно її розділити на елементи, що реалізуються у певній послідовності.

Гуманітарні технології можна розглядати як засіб не тільки практичного, а й творчого досягнення поставленої мети. У цьому випадку технологія як істотний момент людської діяльності відповідає поняттям "техніка" та "творчість". **Творче** у діяльності забезпечує і новизну результату, і "самозбереження" (розвиток людського змісту діяльності), технічне ж відповідає за об'єктивний та ефективний спосіб такого розвитку та досягнення певного результату. "Творче" виражає етимологію *техно*; - ; "мистецтво" та "майстерність". "Технічне" може застосовуватися як "сила впливу", як "манера", як "контроль" (ситуації, вчинків, станів), виконує функцію "провідника" грядущої волі у процесі діяльності. Людина при цьому не втрачає себе у своїй діяльності, а залишається в ній як творче та самозбережувальне начало. Співвідношення "творчого" та "технічного" характеризується протиріччям та перевагою першого над останнім у самій сутності діяльності і є внутрішньодіяльнісною формою вираження зовнішнього протиріччя суб'єктивного та об'єктивного.

Педагогічна технологія — конструювання навчального процесу з гарантованим досягненням мети. У педагогічних технологій в освітньому процесі порівняно недовгий життєвий шлях. Вони виникли лише у ХХ ст., тому багато деталей уточнюється, систематизується та зводиться до однотипності. Про технологізоване навчання ми говоримо тоді, коли мова йде про чітку послідовність дій педагога, про загальні закономірності даного процесу навчання, про максимально конкретно сформульовані мету та завдання, про способи взаємопов'язаної діяльності вчителя та учня та їх роль у освітньому процесі, про гарантоване досягнення передбачуваного результату кожним школярем [3].

Будь-яка педагогічна технологія повинна відповідати деяким основним методологічним вимогам (критеріям технологічності), якими є:

- концептуальність (опора на певну наукову концепцію, що містить філософське, психологічне, дидактичне та соціально-педагогічне обґрунтування досягнення освітньої мети);
- системність (логіка процесу, взаємозв'язок всіх його частин, цілісність);
- можливість управління (діагностичне цілепокладання, планування, проектування процесу навчання, поетапна діагностика, варіювання засобами та методами з метою корекції результатів);
- ефективність (оптимальність засобів, гарантування досягнення певного стандарту освіти);
- відтворюваність (можливість використання (повторення, відтворення) педагогічної технології в інших ідентичних освітніх закладах, іншими суб'єктами);

— візуалізація (характерна для окремих технологій).

Передбачає використання аудіовізуальної та електронно-обчислювальної техніки, а також конструювання та застосування різноманітних дидактичних матеріалів і оригінальних наочних посібників).

Деякі філологи вважають, що світова література, на відміну від інших предметів, не має точних формул, не може оперувати однозначними рішеннями. Наскільки ефективним буде діалог письменника з учителем та учнем, багато у чому залежить від майстерності педагога, від його бажання та вміння творити, вигадувати, пробувати. Все правильно! Вчителі інтуїтивно використовують у своїй практиці багато розрізнених елементів різноманітних технологій. Пригадують, винаходять, часом засиджуючись за робочим столом до пізньої ночі, складають схеми, таблиці, шукають прийоми роботи з ними Як кажуть, "винаходять велосипед".

Технологія, на відміну від вільного, часто невпорядкованого творчого пошуку, дає вчителю дієвий робочий інструментарій. Педагогічна технологія — це не просто окремі прийоми, а налагоджена система з набагато більшим та вдосконаленим набором стратегій та прийомів, справжній "золотий ключик", здатний відкрити душу навіть найбільш лінивого читача. При цьому ніхто не відмінє творчий підхід. Успішність будь-якої педагогічної технології залежить від особистості вчителя та психологічно грамотного спрямування його педагогічної діяльності.

Структура технологій може бути представлена таким чином:

- мета та завдання технології;
- принципи;
- умови технологічного процесу;
- характеристика суб'єкта та об'єкта технології, особливості їх взаємодії;
- типологія;
- технологічна карта (етапи досягнення мети);
- прогнозовані результати.

За цією структурою і розглянемо найбільш поширені освітні технології у практиці вчителя світової літератури.

1. Проектно-діяльнісна технологія.

Слово "проект" у перекладі з латини означає "кинути уперед". Справді, проект — це будь-який задум, що має мету, термін та конкретні кроки реалізації.

Проектна технологія є інтегративним видом діяльності, що синтезує в собі елементи ігрової, пізнавальної, ціннісно-орієнтаційної, перетворювальної, навчальної, комунікативної та головне — творчої діяльності.

Цілі та завдання технології, які вирішують учасники в рамках навчальних проектів:

- когнітивні — пізнання об'єктів навколишньої реальності; вивчення способів розв'язання проблем, оволодіння навичками роботи з джерелами інформації, інструментами і технологіями.
- організаційні - оволодіння навичками самоорганізації, вміння ставити перед собою мету, планувати та корегувати діяльність, приймати рішення; нести особисту відповідальність за результат.
- креативні — вміння конструювати, моделювати, проектувати і т. ін.
- комунікативні — розвиток навичок роботи в групі, виховання толерантності, формування культури публічних виступів.

Основні принципи:

- принцип розвитку пізнавальних та творчих навичок учнів;
- самодіяльний характер творчої активності учнів;
- принцип співробітництва учнів між собою і вчителем;
- прагматична спрямованість на результат.

Характеристика суб'єкта та об'єкта технології, особливості їх взаємодії. Із носія готових знань учитель перетворюється на організатора пізнавальної діяльності своїх учнів.

Типологія проектів.

За домінують діяльністю: дослідницько-пошукові, творчі, прикладні (практико-орієнтовані), ігрові (рольові, пригодницькі), інформаційні.

За предметно-змістовою галуззю знань: монопроект, міжпредметний проект, надпредметний проект.

За кількістю учасників проекту: індивідуальні, парні, групові.

За тривалістю виконання проекту: короткострокові, середньої тривалості, довгострокові.

За формою представлення результатів: пленарні, стендові, мультимедійні, рольові, творчі.

Технологічна карта:

1. Організаційно-підготовчий етап:

- визначення теми, мети і типу проекту, обговорення проблеми, висунення гіпотези;
- планування;
- дослідження, спостереження, робота з інформаційними ресурсами, анкетування, експеримент.

2. Технологічний етап:

- виконання проекту (самостійна робота, самоорганізація роботи партнерства);
- аналіз інформації, обговорення отриманих даних у групах, підбиття підсумків, формулювання висновків.

3. Підсумковий етап:

- творчий звіт, презентація отриманих результатів, захист проекту;
- колективне обговорення, оцінювання результатів і процесу дослідження за встановленими критеріями, коригування, рефлексія.

4. Подальше "життя" проекту (презентація його в місцевій пресі, на конференції, для учнів інших шкіл, знайомих і батьків тощо).

Існує і коротка формула етапів роботи над навчальним проектом — "шість П": проблема — планування — пошук — продукт — презентація — портфоліо (тобто папка, у якій зібрані всі робочі матеріали).

Прогнозовані результати:

1) зовнішній результат (його можна побачити, осмислити, оформити відповідним чином, застосувати в реальній практичній діяльності): альманах, анкета, брошура, буклет, виставка, відеокліп, віртуальна екскурсія, дизайн-макет, довідник, ілюстрація, інсценівка, інтерв'ю, каталог, колаж, колекція, мультимедійна презентація, публікація, рекламний проспект, стаття, сценарій, стінгазета, таблиця, фотоальбом, щоденник подорожі тощо;

2) внутрішній результат, або досвід діяльності, який стає безцінним надбанням учня, поєднуючи в собі знання і вміння, компетенції й цінності: розвиток різноманітних здібностей: вербально-лінгвістичних, візуально-просторових, міжособистісних, внутрішньособистісних.

Розвиток специфічних умінь та навичок: проблематизації, цілепокладання, організації та планування діяльності, пошуку необхідної інформації, самоаналізу та рефлексії, презентації, комунікативності, уміння приймати рішення та ін.

На думку Н.В. Маслової, "якщо школа не навчає дитину мислити проектно, вона назавжди залишиться тільки виконувачем чужих планів. Така людина живе сьогоднішнім днем, короткими програмами" [2, с. 134].

2. Технологія педагогічної майстерні.

Педагогічна майстерня — це така форма навчання дорослих і дітей, яка створює умови для сходження кожного учасника до нового знання й нового досвіду шляхом самостійного або колективного відкриття. Діти здійснюють самостійні відкриття, шукають, відповіді на питання і радіють знахідкам у об'єкті, що вивчається, та в самих собі. Усі учасники — і діти, і дорослі — сприймають процес у майстерні як частинку живого життя.

Мета та завдання технології: навчити учасників мислити творчо та розкуто і самостійно вибудовувати свої знання.

Основні принципи.

- принцип нелінійності: значний елемент імпровізації, непередбачуваності педагогічного акту, а також невизначеності, неясності, навіть загадковості в завданнях;
- діалогічність як головний принцип взаємодії, співпраці, співтворчості;
- рівність всіх учасників, включаючи педагогів;
- принцип цілісності: взаємозв'язок усіх етапів, окремих завдань майстерні;
- ненасильницьке залучення у процес діяльності;
- право кожного на помилку, самостійне її подолання оцінка є і повинна бути, але тільки позитивна);

- відсутність суперництва, змагання;
- чергування індивідуальної та групової роботи;
- важливість не стільки результату творчості, скільки самого процесу;
- різноманітність матеріалу, що використовується;
- відповідальність кожного за свій вибір.

Характеристика суб'єкта та об'єкта технології, особливості їх взаємодії: ціннісно-смилова рівність усіх учасників, включаючи майстра — керівника майстерні; діти — головні герої дійства під час заняття; рішуче обмеження участі, практичної діяльності майстра (керівника) як авторитету на всіх етапах майстерні.

Типологія.

За метою та способами діяльності виокремлюються:

- майстерні творчого письма;
- майстерні побудови знань;
- майстерні конструювання;
- майстерні відносин;
- майстерні з самопізнання;
- майстерні відносин і ціннісних орієнтацій та ін.

Типи літературних майстерень:

1. "Художній твір" (комплексний аналіз невеликих за обсягом прозаїчних та поетичних творів).
2. "Автор і його творчість" (оглядові теми, кожна група представляє свого автора, напрям, течію в літературі, жанр та ін.).
3. "Система образів" (зіставлення або протиставлення головних героїв творів, їх особистісні, портретні характеристики).
4. "Поетична майстерня" (складання тематичних поетичних збірок відомих авторів, їх захист, аналіз авторських поетичних текстів, створення власних віршів, робота з теорії літератури).
5. "Психологічна майстерня" (вивчення особливостей внутрішнього світу літературних героїв, зміни їх психологічних станів).
6. "Коло читання" (створення особливої системи навчальних занять з літератури, пов'язаної з усвідомленням сенсу вивчення даного предмета).
7. "Майстерня-екскурсія" (заочна екскурсія на батьківщину письменників та поетів, мандрівка описаними у творах містами).
8. "Інтегрована майстерня" (урок літератури, музики, образотворчого мистецтва, історії, філософії та ін.).
9. "Наукові дослідження" (робота з літературознавчим матеріалом, глибокий аналіз великих творів).
10. "Мультимедійна майстерня" (включення старшокласників у процес медіаосвіти).

Технологічна карта:

I етап: індуктор (наведення) — створення мотиваційної бази для активної творчої та дослідницької роботи.

II етап: самоконструкція — перехід від почуттів, емоцій до реальних дій, оформлення відчуттів у вигляді гіпотези, тексту, малюнка, проекту.

III етап: соціоконструкція — формування пар на основі схожих точок зору, об'єднання гіпотез, взаємна оцінка індивідуально створених проектів.

IV етап: соціалізація — обговорення уже в малих групах, толерантне ставлення до думки товариша; інтеграція ідей, варіантів, оформлення загального проекту.

V етап: анонс робіт, "презентація" різних точок зору на проблему у формі текстів, віршів, малюнків, схем.

VI етап: розрив (усвідомлення варіантів, емоційний конфлікт між тими уміннями, що були в учня, і новими знаннями).

VII етап: рефлексія.

Основні прийоми і методи: метод символічного бачення, метод порівняння версій, метод "Якби...", метод евристичного дослідження, метод "ключових слів", дослідницький метод, прийом "Читання з позначками" та ін.

Прогнозовані результати:

- а) внутрішній результат (знайомство з основними поняттями теми, усвідомлення особистої значущості змісту, емоційне переживання та формування ціннісних відношень до змісту теми, нові питання, що потребують роздумів, заглиблення в тему);
- б) зовнішній результат (творча робота узагальнюючого та рефлексивного характеру, яка може бути представлена в різних формах: слово, фарба, синтетичний жанр).

3. Технологія розвитку критичного мислення — система діяльності, яка базується на дослідженні проблем і ситуацій на основі самостійного вибору, оцінки та визначення міри корисності інформації.

Критичне мислення (грецьк. *kritike* — "мистецтво розбирати, судити") — це не критика недоліків, а вміння визначити проблему й виробити оптимальну стратегію її розв'язання. Це процес розгляду предметів з багатьох сторін, процес, який починається з постановки проблеми, продовжується пошуком і закінчується прийняттям рішення. В основі такого мислення лежить вміння не піддаватися впливу чужих думок, а правильно оцінювати їх, бачити сильні та слабкі сторони, виявляти те цінне, що в них є, й допущені помилки [1, с. 49.].

Мета та завдання технології: домогтися такого сприйняття навчального матеріалу, у процесі якого отриману інформацію учень розумів би, сприймав, зіставляв з особистим досвідом і на її ґрунті розвивав свої аналітичні судження; створення на уроці атмосфери відповідальності та прагнення спілкуватись; розвиток мови та логічного мислення; вміння аналізувати, оцінювати факти та явища, робити висновки; розвиток інтересу до читання, дослідження; розвиток вміння працювати самостійно, шукаючи підтвердження цієї точки зору.

Основні принципи:

- у навчанні використовуються завдання, розв'язання яких потребує мислення вищого рівня (аналізу, синтезу, порівняння, установлення логічних зв'язків, узагальнення, оцінювання);
- навчальний процес організовується як дослідження, тобто учні навчаються, конструюючи власне мислення;
- дослідження та оцінювання нового відбувається на основі активної пізнавальної діяльності школярів
- у міжособистісній взаємодії і постійній співпраці під час пошуку джерел інформації та їх опрацювання, систематичного оцінювання та аргументування, спростування або доведення (думок, бачень, тверджень, положень тощо), оперування доказами та формулювання умовиводів, висновків;
- міжособистісна взаємодія і співпраця у навчанні базується на активній мовленнєвій діяльності — учні пояснюють, сперечаються, доводять, обґрунтовують, висувають ідеї, спільно виконують завдання, приймають рішення і пов'язують новий матеріал із засвоєним раніше;
- результатом навчання є не засвоєння фактів чи чужих думок, а формування власних суджень (умовиводів) на основі застосування до навчальної інформації певних прийомів (технологій) мислення;
- навчання передбачає особисту відповідальність — учні мають бути вмотивовані до обговорення і вирішення проблем, а не намагатися уникати цього — та позитивну взаємозалежність — успіх кожного залежить від його досвіду та діяльності та інших; спільна діяльність сприяє успіху; оцінювання інформації, процесу та діяльності здійснюється кожним.

Характеристика суб'єкта та об'єкта технології, особливості їх взаємодії. Виявляючи критичне мислення, діти виступають у ролі дослідників; самостійно здобуті знання сприяють самореалізації учнів, врешті-решт — самоствердженню. Рішуче змінюється і роль учителя: його найголовнішим завданням при підготовці до уроку стає організація навчальної праці, підбір необхідних для реалізації уроку стратегій та прийомів.

Технологічна карта:

- 1) фаза "виклику", або актуалізації (актуалізувати в пам'яті учнів наявні знання; неформально оцінити те, що вони вже знають, зокрема встановити і їхні помилкові думки та уявлення; визначити мету навчання; зосередити увагу учнів на темі, викликати інтерес до її засвоєння);

- 2) фаза побудови знань, або осмислення (пошук та осмислення нової інформації, поєднання змісту вивченого з досвідом учнів, особисте розуміння, самостійна робота з інформацією);
- 3) фаза консолідації, або рефлексії (готовність і спроможність до самооцінки, самопізнання, аналізу своїх дій, учинків, настрою, до зіставлення їх з діями та вчинками інших людей; оцінювання процесу навчання; з'ясування виниклих додаткових запитань).

Основні прийоми і методи: "Спрямоване читання", "Читання з маркуванням тексту", "Читаємо і запитуємо", "Читаємо в парах — узагальнюємо в парах", "Бортовий журнал", "Знаємо — Хочемо дізнатися — Дізналися". "Кубик". "Кластер". "Асоціативний куц", Гронування", "Карта поняття", "Твір-п'ятихвилинка", "Структурований огляд", "Павутинка дискусії", "Мінливі перспективи", "Навчання на протилежностях", "Шкала цінностей", "Порушена послідовність", "Вільне письмо", "Методика взаємних запитань", "Взаємне навчання", "Дебати" та ін.

Прогнозовані результати. Усвідомлене сприйняття учнями нового знання; ґрунтовний літературознавчий та інші види аналізу; узагальнення, систематизація засвоєного; оцінювання літературних творів, персонажів, літературного процесу, життєпису письменника; розвиток ключових компетентностей.

4. Технологія проблемного навчання — організація навчального процесу, яка передбачає створення проблемної ситуації та активну самостійну діяльність учнів у її розв'язанні. При цьому проблемна ситуація виступає своєрідною драбиною, користуючись якою, можна вийти на формулювання проблеми, це засіб для формування інтересу учнів до даного питання.

Мета та завдання технології: розвиток мислення і здібностей учнів, розвиток творчих умінь; засвоєння учнями знань, умінь, здобутих у ході активного пошуку й самостійного розв'язання проблем, в результаті ці знання, вміння міцніші, ніж при традиційному навчанні; виховання активної творчої особистості учня, що вміє бачити, ставити і вирішувати нестандартні проблеми.

Основні принципи:

- самостійність у роботі учнів;
- розвивальний характер навчання;
- інтеграція і варіативність у застосуванні різних галузей знань;
- використання алгоритмізованих дидактичних завдань.

Характеристика суб'єкта та об'єкта технології, особливості їх взаємодії. Проблемна ситуація виступає як спосіб взаємодії між учителем і учнями, яка характеризується високою активністю учнів і спрямованістю на подолання пізнавальних труднощів, викликаних поставленим учителем завданням-проблемою.

Основні форми проблемного навчання:

- проблемний виклад навчального матеріалу в монологічному режимі лекції або діалогічному режимі семінару;
- проблемний виклад навчального матеріалу на лекції, коли викладач ставить проблемні питання, вибудовує проблемні завдання і сам їх вирішує;
- учні лише подумки включаються у процес пошуку рішення.

Технологічна карта:

- 1) створення проблемної ситуації;
- 2) формулювання проблеми;
- 3) висунення гіпотез;
- 4) перевірка висунутих гіпотез;
- 5) аналіз результатів перевірки гіпотез;
- 6) висновок і узагальнення;
- 7) повернення до проблемної ситуації.

Основні прийоми і методи: метод монологічного викладу, метод діалогічного викладу, метод евристичних завдань, метод дослідницьких завдань, метод програмованих завдань, прийом створення проблемної ситуації, завдання з помилками та ін.

Прогнозовані результати. Ґрунтовне засвоєння й закріплення наукових положень, розвиток творчого мислення та здатності до самостійної діяльності.

5. Біоадекватна (ноосферна) технологія.

Ноосферна освіта — це творче на всіх рівнях буття навчання і виховання цілісної особистості згідне із Загальними Законами Світу, Загальними Законами Людського Суспільства і Спеціальними Законами педагогіки, психології та фізіології. Вона орієнтується на суму вищих ціннісних, фізіологічних, інтелектуальних та духовних можливостей людини. Жоден елемент методології, технології, інструментарію цієї системи не здатний порушити біоритми вчителя і учня, тому що інша назва даної методики - "біоадекватна", тобто біологічно адекватна універсальним природним законам розвитку людини.

Мета та завдання технології: формування психологічного здоров'я дитини (стресостійкість, гармонія та духовність), мотивація екологічно здорового типу мислення, заснованого на свідомому сукупному володінні логічним (лівопівкульним) та образним (правопівкульним) мисленням. Саме двопівкульний — цілісний! — тип мислення може дати людині цілісну картину світу.

Основні принципи: природовідповідність, системність, гармонізація, гуманізація, інструментальність, особистісна орієнтованість, креативність, неманіпулятивність, проектність, інтелектуальна безпека, інноваційність, екологізація.

Характеристика суб'єкта та об'єкта технології, особливості їх взаємодії. Робота в режимі біоадекватної технології розкріпає мислення і педагога, і учнів, надаючи можливості для унікальних творчих ходів. Природне навчання з опорою на вище "Я" учня підсилює особисту мотивацію. Така освіта екологічна, адже діти відчувають свою природу, свій ритм, свій талант.

Технологічна карта. Природне сприйняття будь-якої інформації проходить обов'язкові етапи (за Ж.Піаже):

I. Сенсорно-моторний (чуттєве сприйняття явища, що вивчається).

II. Символьний (образне "звернення" чуттєво-логічної інформації завдяки особистому вибору та асоціативному зв'язку між пропонованим образом та явищем, що вивчається).

III. Логічний (дискурсивно-логічне осмислення інформації).

IV. Лінгвістичний (акомодация інформації у свідомості через словообраз, креативне використання мислеобразу в мовленнєвій діяльності).

V. Моторно-кінестетичний (закріплення (реагування на інформацію) через тілесні реакції).

VI. "Архівування" інформації (синхронізація взаємозв'язків між зоровими, слуховими, нюховими, дотиковими рецепторами; горизонтальними і вертикальними структурами головного мозку).

Як наслідок, відбувається квантовий (емерджентний) стрибок, який дозволяє людині вийти на новий цикл свого розвитку та набути нові якості, яких вона раніше не мала.

Основні прийоми і методи:

— REAL-метод (навчальна релаксація);

— метод проекту;

— робота з навчальним мислеобразом — образом. Образ — це опорний образ, наповнений вичерпною інформацією в алгоритмічному порядку (Н.В.Маслова). Образ відіграє роль знака, у якому "схоплено" сутність навчального матеріалу. Це символ, смислова структура якого розрахована на активну внутрішню природну роботу особистості;

— арт-педагогіка;

— здоров'язбереження.

Прогнозовані результати:

— скорочення часу навчання у 3—5 разів;

— покращення успішності учнів усіх категорій;

— зростання мотивації учнів на навчання, інтересу до предмета "Світова література";

— розвиток творчих здібностей, а також здатності до самопізнання, самооцінки;

— розкриття внутрішнього "Я" дитини;

— здоров'язбережувальний і здоров'явідновлюючий ефект;

— формування цілісного мислення учнів і на цій базі високої духовності, моральності, гармонійної особистості, яка здатна жити, мислити, працювати в гармонії з природою, собою, суспільством, бути стійкою в різних життєвих ситуаціях без завдання шкоди людству та природі.

Біоадекватний метод викладання як ідея і як засіб призначений для вчителя, що не терпить одноанітності, прагне розкрити у собі та дітях внутрішній потенціал.

6. Технологія зустрічних зусиль — активізація загальноспрямованих емоційних, інтелектуальних, вольових зусиль учасників навчання, що передбачає оптимальну відповідальність за організацію процесу та у підсумку — результативність навчальної діяльності.

Мета та завдання технології: забезпечити перехід суб'єктів навчання з інертного на більш високий — ситуаційний, системний, інтегрований рівень зустрічних зусиль у спільній навчальній діяльності.

Основні принципи:

- весь урок (або більша його частина) проходить на емоційному та інтелектуальному піднесенні;
- панує атмосфера співпраці та співтворчості;
- розумова діяльність учнів стимулюється різноманітними завданнями дослідницького, евристичного, творчого характеру;
- вчитель виконує роль провідника: спонукає, організовує, веде думку учнів до самостійного пошуку та вирішення завдань;
- на уроці для учнів створюються можливості проявити себе залежно від уміння та бажання вчитися.

Характеристика суб'єкта та об'єкта технології, особливості їх взаємодії: суб'єкт-суб'єктна взаємодія вчителя та учнів у процесі навчальної діяльності. Учень спочатку повинен бути поставленим у такі умови, щоб він докладав певних зусиль (емоційні, інтелектуальні, вольові) у процесі освіти. Учитель, зі свого боку, також повинен не тільки помічати ці зусилля, підтримувати учня, забезпечувати йому умови для подальшого руху вперед, але й кожного разу, роблячи "крок назустріч", підійматися на новий щабель у своєму методичному досвіді, вмінні будувати взаємовідносини зі своїми учнями.

Технологічна карта:

- розминка (початок уроку, введення, "розігрів" навчальної групи, що включає емоційну та інтелектуальну розминку);
- контроль-но-підготовчий етап (опитування за попередніми темами);
- "виклик" (постановка навчальної мети, "виклик", що забезпечує інтерес до поставленої мети, мобілізацію сил, знань);
- "співтворчість" (поєднання зусиль всіх учасників);
- рефлексія (осмислення результатів роботи, оцінювання, участь у розробці домашнього завдання).

Основні прийоми і методи: "Відстрочена відгадка", "Занурення", "Епіграф", "Лови помилку", "Опитування-кросворд", "Згоден — не згоден", "Ціль та цілі", "Питання до тексту", "Знаю — не знаю", "Театралізація", "Кластер", "Повернення до початку", "Три рівні домашнього завдання", "Есе" та ін.

Прогнозовані результати. Високий рівень засвоєння знань; поважне, емоційно позитивне, усвідомлене сприйняття себе та іншого як суб'єкта освітнього процесу.

7. Технологія створення ситуації успіху.

Ситуація успіху — це суб'єктивний психічний стан задоволення наслідком фізичної або моральної напруги виконавця справи, творця явища. Успіх у навчанні — єдине джерело внутрішніх сил дитини, які породжують енергію для переборення труднощів, бажання вчитися.

Мета та завдання технології: створити ситуацію успіху для розвитку особистості дитини, дати можливість кожному вихованцю відчувати радість досягнення успіху, усвідомлення своїх здібностей, віри у власні сили.

Основні принципи: доброта, щирість, відданість учителя.

Характеристика суб'єкта та об'єкта технології, особливості їх взаємодії:

- гармонійність взаємовідносин у системі "вчитель — учень";
- прагнення обох сторін до позитивної співпраці;
- залучення до спільної навчально-виховної діяльності яку школі, так і поза нею;
- позитивне ставлення учня до цілей спільної діяльності;
- адекватна самооцінка у обох сторін;
- стан емоційного задоволення і у педагога, і у школяра як результат їх спільної діяльності.

Типи успіху:

— Неочікувана радість — це почуття задоволення від того, що результати діяльності учня перевершили його очікування. З педагогічної точки зору — це результат продуманої, підготовленої діяльності вчителя.

— Спільна радість — полягає в тому, щоб учень досяг необхідної для себе реакції колективу. Вона може бути підготовленою вчителем або спонтанною. Спільною радістю вважають тільки ті реакції колективу, які дають можливість дитині відчувати себе задоволеною, стимулюють її зусилля.

— Радість пізнання — це радість пізнання нового, хоча вона за своєю суттю альтруїстична. Така радість не може вирости на пустому місці, народитися без серйозних причин. Її головна умова — спілкування. Немає більш цінних мотивів для навчання, ніж інтелектуальні, в основі яких лежить проблема пізнавати світ, коли важливий не стільки результат, скільки процес пізнання.

Технологічна карта:

1. Зняття страху. Допомогає перебороти невпевненість у власних силах.
2. Авансування успішного результату. Допомогає вчителю висловити тверду переконаність у тому, що його учень обов'язково впорається з поставленим завданням.
3. Прихований інструктаж дитини про способи і форми здійснення діяльності. Допомогає дитині уникнути поразки. Досягається шляхом побажання.
4. Внесення мотиву. Показує дитині, заради чого і кого здійснюється ця діяльність, кому буде добре після виконання.
5. Персональна винятковість. Визначає важливість зусиль дитини в діяльності, що здійснюється або здійснюватиметься.
6. Мобілізація активності або педагогічне виконання. Спонукає до виконання конкретних дій.
7. Висока оцінка деталі. Допомогає емоційно пережити не результат в цілому, а якоїсь окремої деталі.

Основні прийоми і методи: "Невтручання", "Холодний душ", "Анонсування", "Гидке каченя", "Емоційне захоочення", "Сходинки до успіху", "Емоційне погладжування", "Емоційне блокування", "Стабілізація", "Даю шанс", "Сповідь", "Емоційний сплеск", "Обмін ролями", "Допомога друга", "Еврика", "Навмисна помилка" та ін.

Прогнозовані результати. Гартування характеру, підвищення життєвої стійкості особистості, сприяння перетворенню та реалізації духовних сил.

8. Ейдотехніка.

Ейдотехніка (у перекладі з грецького 'eidōs' означає "образ") — це технологія з обробки, зберігання та відтворення інформації; сукупність найбільш ефективних та перевірених протягом багатьох років як авторських, так і класичних прийомів запам'ятовування.

Ейдети́зм — здатність дуже яскраво уявляти собі предмет, якого немає в полі нашого зору. Ейдетичний образ є суб'єктивним, яскравим, візуальним, тому ейдо-техніку ще називають "жива" пам'ять.

Ефективність ейдотехніки побудована на формулі: "уява + позитивні емоції = засвоєна інформація".

Мета та завдання технології: розвиток образного мислення учнів, емоційної сфери, здатності до легкого запам'ятовування інформації.

Основні прийоми і методи: "Метод невербальних асоціацій", "Метод Цицерона і Аткинсона", "Метод запам'ятовування цифр та чисел", "Метод поєднання вербального апарату з роботою уяви", "Метод узгодження фантазії та уяви з умінням чітко висловлювати, промовляти власні думки", "Метод парадоксальних перетворень", "Ефект присутності", "Діалог з мистецтвом" та ін.

Ейдос-конспект — це роздуми, породжені образністю тексту, що супроводжуються створенням власних образів на основі цитат твору.

Структура ейдос-конспекту:

1 частина: тема, цитатний матеріал, що породжує образ (малюнок, схему, поєднання кольорів, фотографію) — з лицевого боку.

2 частина: коментар з теми (розгорнуте судження, що дає тлумачення свого бачення теми і образів у творі) — зі зворотного боку.

Типологія ейдос-конспектів:

— художні;

- колірні;
- графічні;
- асоціативні;
- цифрові;
- комбіновані.

Прогнозовані результати:

- Пам'ять — розширення можливостей, обсягу пам'яті.
- Уява, фантазія — збагачення словесної та образної уяви, багатогранність сприйняття світу.
- Творче мислення — вміння розв'язувати будь-яке завдання легко, оригінально, із задоволенням.
- Швидкість — здатність швидко знаходити рішення та генерувати ідеї.
- Увага — розвиток обсягу та тривалості уваги, вміння помічати деталі, без напруження їх пригадувати.
- Гнучкість — застосування різноманітних підходів для виконання завдання.
- Відчуття — розвиток не тільки зорової пам'яті, але й слухових, тактильних відчуттів.
- Інтерес — ейдотехніка пробуджує пізнавальну активність, бажання розвиватися, бачити свої успіхи.
- Емоційна сфера — використання уяви та яскравих образів розвиває позитивні емоції та ставлення до життя.
- Самооцінка — ефективність ейдотехніки надає можливість кожному побачити свої здібності, таланти і результати, розвиває впевненість у собі. Учень стає більш працездатним, краще вчиться.

9. Діалогова технологія.

"Освіта поза діалогом перетворюється на штучну, мертву систему" (М. Бахтін).

Діалог на уроці — це особлива дидактико-комунікативна атмосфера, яка допомагає учню не тільки оволодіти діалогічним способом мислення, але й забезпечує рефлексію, розвиває інтелектуальні та емоційні властивості особистості. Діалог починається з висловлювання учня: "я хочу сказати", "Моя думка", "Мені хочеться доповнити", "моя точка зору".

Мета та завдання технології: усвідомлення міжособистісної діалогічної взаємодії, що являє собою близьку до природної життєвої діяльності ситуацію, у якій учні забувають про умовності (урок, учитель, оцінка), що заважає їм проявляти себе на особистісному та міжособистісному рівнях.

Характеристика суб'єкта та об'єкта технології, особливості їх взаємодії. Учні отримують можливість самостійно виробити свої переконання у зіткненні та боротьбі з різноманітними, та навіть протилежними, типами мислення. Учитель не поспішає зняти напруження проблеми. Навпаки, предмет навчання у кінці кожного "циклу" діалогу виступає як загадка, як потреба у новому знанні.

Типологія. Розрізняють два види навчальних діалогів:

- інформаційний діалог (коли в процесі сприйняття кожний партнер отримує нову інформацію);
- інтерпретаційний діалог (коли в ході діалогу відбувається обмін думками, оцінка відомих обом партнерам фактів, їх інтерпретація).

Технологічна карта.

На першому рівні відбувається діалог з власним "Я" як спілкування з самим собою, власним розумом — це особистісний рівень.

На другому рівні діалог розуміється як процес взаємодії якісно різноманітних ціннісно-інтелектуальних позицій (Я та інший) — це міжособистісний рівень.

Третій рівень діалогу — мультидіалог — множинний одномоментний діалог, який виникає при обговоренні проблем у малих групах по 5—7 осіб.

Основні прийоми і методи: "Яскрава пляма", "Актуальність", "Спонування до висунення гіпотез", "Прийняття висунутих учнями гіпотез", "Евристична бесіда", театралізація.

Прогнозовані результати. Основне призначення діалогової технології: у процесі діалогічного спілкування на уроці учні шукають різноманітні способи для вираження своїх думок, для засвоєння та відстоювання нових цінностей.

10. Особистісно орієнтована технологія навчання.

Особистісно орієнтоване навчання — це навчання, що виявляє особливості учня-суб'єкта, що визнає самотність і самоцінність суб'єктного досвіду дитини, що вибудовує педагогічні впливи на основі суб'єктного досвіду учня.

Мета та завдання технології: розвивати індивідуальні та пізнавальні здібності кожної дитини; максимально виявляти, ініціювати, використовувати індивідуальний (суб'єктивний) досвід дитини; допомогти особистості пізнати себе, самовизначитися і самореалізуватися, а не формувати заздалегідь задані якості.

Основні принципи:

- індивідуалізація навчання;
- максимальне наближення навчального матеріалу до реалій життя;
- принцип спіралевидної будови навчального матеріалу дозволяє повертатися до раніше вивченого і розглядати його всебічно на більш складному рівні, що дає можливість слабшим учням закріпити, а сильнішим — поглибити знання;
- принцип постійної самооцінки учнями власної навчальної діяльності.

Характеристика суб'єкта та об'єкта технології, особливості їх взаємодії. Особистість учня — мета освітньої системи, він співтворець уроку, а учитель — передумова формування виховання, він спілльник учня в пізнавальній меті, "Вектор" розвитку будується не від навчання до навчання, а навпаки, від учня до визначення педагогічних впливів, що сприяють його розвитку.

Типологія:

- гуманно-особистісні технології,
- технології співпраці;
- технології розвивального навчання;
- технології вільного виховання;
- технологія рівневої диференціації навчання та ін.

Технологічна карта: орієнтація --> визначення мети --> проектування --> організація --> реалізація --> контроль --> корекція --> оцінка.

Основні прийоми і методи: "Співзвучність позицій", "Якби я був автором...", "Написання творів-перевтілень", "Станьте творцем афоризмів", "Читаючи твір, я бачу... чую... відчуваю...", "Щоденник подвійних нотаток", "Персонажі твору і я", "Пошук асоціацій", "Палітра емоцій" та ін.

Прогнозовані результати: підвищення вмотивованості до навчання; зростання пізнавальної активності учнів; створення умов для самостійного управління ходом навчання; диференціювання та індивідуалізація навчального процесу; створення умов для систематичного контролю (рефлексії) засвоєння знань учнями; можливість врахування рівня навченості й освіченості практично кожного учня.

11.Інтерактивна технологія (від англ. interaction — "взаємодія") — навчання в режимі діалогу, постійна активна взаємодія всіх його учасників з використанням моделей комунікацій, стосунків, ролей тощо.

Мета та завдання технології: стимулювати учнів до активних дій із засвоєння знань, заохочувати до висловлювання оригінальних ідей, розвивати логіку, критичне мислення, мовленнєві навички. Основні принципи:

- структурованість (весь зміст уроку раціонально ділиться на чітко визначені частини);
- систематичність (окремі частини уроку взаємопов'язані та логічно йдуть одна за одною, створюючи повноцінний зміст уроку);
- комплексність (зміст кожної частини уроку націлений на навчання, розвиток, виховання та соціалізацію учнів);
- прозорість (діяльність кожного учня видна вчителю, всі учасники чітко бачать хід освітнього процесу, його проміжні та підсумкові результати).

Характеристика суб'єкта та об'єкта технології, особливості їх взаємодії. Суб'єкт-суб'єктні відносини педагога та учнів. Процес пізнання відбувається за умови постійної активної взаємодії всіх учнів. Завдання вчителя — організувати спільний пошук розв'язання завдання.

Технологічна карта:

- 1) мотивація (фокусується увага учнів (або учасників заходу) на проблемі, робиться спроба викликати інтерес до теми, що обговорюється);
- 2) оголошення, представлення теми та очікуваних навчальних результатів;
- 3) надання необхідної інформації;
- 4) інтерактивна вправа, яка вважається центральною частиною заняття (заходу). Вона охоплює не більше 60% часу, що відводиться на практичне освоєння матеріалу, досягнення поставлених цілей уроку.

Послідовність проведення інтерактивної вправи:

- інструктування — вчитель розповідає учасникам про мету вправи, правила, послідовність дій і кількість часу на виконання завдань; запитує, чи все зрозуміло учасникам;
 - об'єднання в групи і/або розподіл ролей;
 - виконання завдання, під час якого вчитель виступає як організатор, помічник, ведучий дискусії, намагаючись надати учасникам максимум можливостей для самостійної роботи й навчання у співробітництві один з одним;
 - презентація результатів виконання вправи;
- 5) підбиття підсумків, оцінювання результатів уроку;
- б) рефлексія.

Основні прийоми і методи: "Мікрофон", "Мозковий штурм", "Обери позицію", "Коло думок", "Асоціативний куц", "Гронування", "Літературний крос", "Так чи ні", "Викинути зайве", "Асоціативний куц", "Ажурна пилка", "Круглий стіл", "Ділова гра", рольові ігри, навчальні тренінги, колективні вирішення творчих завдань, кейс-метод, практичні групові й індивідуальні вправи, моделювання певного виду діяльності або ситуації, проектування й написання бізнес-планів, різних програм, обговорення відео записів тощо.

Прогнозовані результати: активізація пізнавальної діяльності всіх учнів, формування вмінь і навичок, ціннісно-смислових орієнтацій; розвиток суб'єктності, мотивації до навчання.

12. Комп'ютерні (інформаційні, мультимедійні) технології.

Поняття інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ) охоплює не лише комп'ютерні програми, а усі сучасні засоби комунікації: телебачення, мобільні телефони, Інтернет тощо. Медіатехнології в освіті є реальною частиною культури. Отже, вчителю треба зробити комп'ютер своїм співником, помічником.

Мультимедіа — це сучасна інформаційна технологія, що дозволяє об'єднувати в одній комп'ютерній програмно-технічній системі текст, звук, відеозображення, графічне зображення та анімацію (мультиплікацію).

Мета та завдання технології: підготувати дітей до життя в інформаційному суспільстві, формувати в них уміння користуватись інформацією у будь-якому вигляді, допомогти їм усвідомити результати впливу на людину засобів масової комунікації.

Основні принципи: інтеграція, інформування, моделювання, демонстрація, інтенсифікація, тренування, самостійне навчання, індивідуалізація, повторення та поглиблення, контроль, виконання, збагачення. Характеристика суб'єкта та об'єкта технології, особливості їх взаємодії. За допомогою ІКТ інтенсифікується інформаційна взаємодія між суб'єктами інформаційно-комунікативного предметного середовища.

Класифікація засобів ІКТ та способи їх застосування на уроках світової літератури: аудіоматеріали, відеоматеріали, тестова технологія, віртуальна екскурсія, електронні посібники, Інтернет, комп'ютерні презентації, проекти, інтерактивна дошка, комп'ютерний клас, дистанційне навчання.

Прогнозовані результати:

- інтенсифікація самостійної роботи учнів;
- урізноманітнення форм подання інформації і типів навчальних завдань;
- зростання обсягу виконаних на уроці завдань (економія часу, потрібного для вивчення конкретного матеріалу, в середньому становить 30%, а здобуті знання зберігаються в пам'яті значно довше);
- розширення інформаційних потоків при використанні Інтернету;
- посилення мотивації та пізнавальної активності за рахунок різноманітності форм роботи, можливості включення ігрового моменту;

- інтегрування звичайного уроку з комп'ютером дозволяє вчителю перекласти частину своєї роботи на ПК, роблячи при цьому процес навчання більш цікавим, різноманітним, інтенсивним;
- створення навчальних середовищ, які забезпечують "занурення" учня в уявний світ, у певні соціальні й виробничі ситуації;
- пропонується технологія спонукає вчителя шукати нові, нетрадиційні форми та методи навчання, стимулює його професійне зростання та подальше засвоєння комп'ютера;
- забезпечення негайного зворотного зв'язку, широкі можливості діалогізації навчального процесу;
- застосування ІКТ дозволяє вчителю за короткий час отримати об'єктивну картину рівня засвоєння навчального матеріалу усіма учнями та своєчасно його відкорегувати.

13. Здоров'язбережувальні освітні технології (ЗОТ) об'єднують у собі всі напрями діяльності загальноосвітнього закладу з формування, збереження та зміцнення здоров'я учнів. Це може бути освітній процес медико-гігієнічної спрямованості (відбувається при тісному контакті: педагог — медичний робітник — учень); фізкультурно-оздоровчої (надається пріоритет заняттям фізкультурної спрямованості); екологічної (створення гармонійних взаємовідносин з природою) та ін. Тільки завдяки комплексному підходу до навчання школярів можуть бути вирішені завдання формування та зміцнення здоров'я учнів.

Мета та завдання технології: забезпечити дитині можливість збереження здоров'я під час навчання у школі, сформувані в неї необхідні знання, уміння та навички щодо здорового образу життя, навчити використовувати здобуті знання у повсякденному житті.

Основні принципи:

- триєдине уявлення про здоров'я;
- неперервність та наступність;
- пріоритет дієвої турботи про здоров'я учнів і педагогів;
- комплексний міждисциплінарний підхід;
- гармонійне поєднання навчального, виховного і розвивального педагогічного впливу;
- відповідність змісту й організації навчання віковим особливостям учнів;
- принцип чергування пози з урахуванням видів діяльності;
- пріоритет позитивного впливу над негативним;
- пріоритет активних методів навчання;
- виховання відповідальності учнів за своє здоров'я;
- принцип відстроченого результату;
- принцип контролю за результатом.

Типи технологій здоров'я:

- здоров'язбережувальні (забезпечення рухової активності, вітамінізація, інгаляція, організація здорового харчування, профілактичні щеплення);
- здоров'ятворчі (фізична підготовка, валеохвилинки, фізіотерапія, ароматерапія, загартовування, гімнастика, масаж, фітотерапія, арттерапія; "м'які" світло, колір та звук; оздоровчі сили природи: сонячні та повітряні ванни, водні процедури тощо);
- технології навчання здоров'я (введення відповідних тем до предметів загальноосвітнього циклу);
- виховання культури здоров'я (ознайомлення з санітарно-гігієнічними вимогами, факультативні та позакласні заняття з розвитку особистості учнів).

Основні вправи ЗОТ: вправи на гармонізацію роботи півкуль головного мозку: потягування: гімнастика для очей; вправи для правильної постави; вправи для зміцнення м'язів рук; вправи для відпочинку хребта; масаж грудей; обличчя, рук, ніг; вправи для ніг; вправи на килимі; релаксаційне розслаблення тіла та міміки обличчя; психогімнастика; дихальні вправи.

Прогнозовані результати.

Сама радість навчання, так само, як і радість будь-яких вправ і праці, робить дитину здоровішою. Пояснюється це тим, що коли людина перебуває в стані радості, позитивної напруги, в її організмі виробляється природний стимулятор, який сприяє підвищенню імунітету і працездатності.

*

Кожна з педагогічних технологій — універсальна, дієва, результативна, має власну зону, у межах якої відбувається розвиток особистості.

Обираючи улюблену технологію, учитель обирає не просто конкретну навчально-розвивально-виховну мету і певний спосіб взаємодії з учнями, але перш за все особливий вид педагогічного мистецтва та свій стиль роботи.

Сучасній освіті — сучасні технології навчання!

Література

1. Іванюк Р. "Критичне мислення — не критика недоліків" // Відкритий урок. — 2010. — № 5. — С. 49-55.
2. Маслова Н.В. Тайны и явь воспитания: воспитательный аспект ноосферного образования. — Симферополь, 2011. — 168 с.
3. Синягина Ю.В. Использование педагогических технологий на уроках русского языка и литературы как условие обеспечения современного качества образования [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.uchportal.ru/publ/15-1-0-1157>

А.І. Богосвятська,
кандидат філологічних наук, член-кор. НАНО
м. Севастополь

Богосвятська А.І. Використання ІКТ (інформаційно-комунікативних технологій) у процесі викладання світової літератури / А. І. Богосвятська // Зарубіжна література в школах України. - 2012. - № 2. - С. 2-9. - Бібліогр.:10 назв.

Богосвятська А. І.Сучасні типи уроків світової літератури: пошук, натхнення, фантазія / А. І. Богосвятська // Зарубіжна література в школах України. - 2011. - № 10. - С. 37-41.

Богосвятська, А.І. Біоадекватна (ноосферна) практика літературної освіти : [уроки за біоадекватною технологією] / А.І. Богосвятська // Зарубіжна література в школах України. – 2012. – № 4. – С. 16-22.

2. Богосвятська, А.І. Використання ІКТ (інформаційно-комунікативних технологій) у процесі викладання світової літератури / А.І. Богосвятська // Зарубіжна література в школах України. – 2012. – № 2. – С. 2-9.

3. Богосвятська, А.І. Здоров'язбережувальні та здоров'ятворчі технології на уроках світової літератури / А.І. Богосвятська // Зарубіжна література в школах України. – 2012. – № 6. – С. 14-16.

4. Богосвятська, А.І. Імідж сучасного уроку світової літератури / А.І. Богосвятська // Зарубіжна література в школах України. – 2012. – № 1. – С. 16-21.

5. Богосвятська, А.І. Методика ейдотехніки та її використання словесниками : [ейдотехніка – сукупність прийомів запам'ятовування] А.І. Богосвятська // Зарубіжна література в школах України. – 2012. – № 5. – С. 32-36.

6. Богосвятська, А.І. Особистий сайт учителя як його електронне портфоліо / А.І. Богосвятська // Зарубіжна література в школах України. – 2012. – № 6. – С. 42-46.

7. Богосвятська, А.І. Уроки-майстерні : технологія і практика / А.І. Богосвятська // Зарубіжна література в школах України. – 2012. – № 3. – С. 20-25.

8. Богосвятская, А.И. Материалы к проведению се